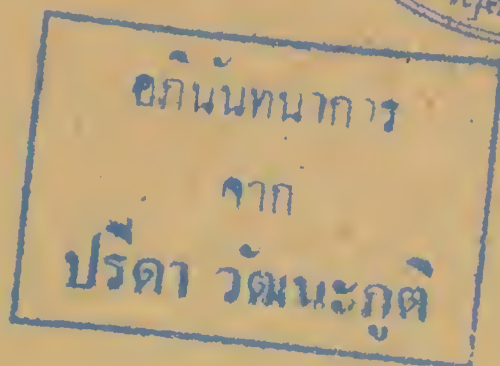
ลูก-แม่

อนุสรณ์

ผดุง วัฒนะภูติ

วัดโสมนัสวรวิหาร

๑๘ เมษายน ๒๕๑๙

คำนำ

งานเผาศพลูกผดุงวันนี้ ได้อาศัยความร่วมแรงร่วมใจ และร่วมคิด หลายฝ่าย ทั้งญาติสนิทมิตรสหายและผู้มีอุปการะคุณ ได้ร่วมกันบันดาลขึ้นมา งานจึงสำเร็จลุล่วงไปด้วยดี ขอประมวลส่วนกุศลผลบุญทั้งสิ้นอันเกิดจากน้ำพักน้ำแรงของแม่ และญาติสนิทมิตรสหายของลูก อุทิศเป็นบุพเปตพลีแด่ดวงวิญญาณของลูกรัก จงมามีส่วนรับไปอนุโมทนาเพื่อให้สำเร็จเป็นปณิธานที่ชอบเถิด พร้อมกันนี้ ดิฉันขอขอบคุณบรรดาท่านที่ให้เกียรติมาในงานศพลูกผดุงครั้งนี้ โดยทั่วกัน

ไปล่ วัฒนะภูติ

นายผดุง วัฒนะภูติ

ชาตะ ๒๕ มิถุนายน ๒๔๖๐

มตะ ๑ มกราคม ๒๕๑๙

อายุ ๕๘ ปี

ประมวลชีวิตของ
นายผดุง วัฒนะภูติ

ชาติภูมิ

★ ชาวจังหวัดอุตรดิตถ์ อำเภอลับแล

★ นายร้อยเอก ขุนยรรยงประดิยุทธ (แดง วัฒนะภูติ) (บิดา) คุณแม่ไปล่ สีหะอำไพ (มารดา) เป็นบุตรคนที่สอง

★ ชาติกำเนิด : ๒๖๘ ค่ำ ปีมะเส็ง จ.ศ. ๑๒๗๙ วันที่ ๒๕ มิถุนายน ๒๔๖๐

★ อายุขัย : วันที่ ๑ มกราคม ๒๕๑๙ ประมาณเวลา ๑๘.๐๐ น. ที่บ้านวัฒนะภูติ ด้วยโรคหัวใจวาย อายุ ๕๘ ปี

เกียรติภูมิ

★ ในสังคม : ได้รับใช้ชาติ ปฏิบัติงานในกรมรถไฟและการรถไฟ ๓๓ ปี หน้าที่หลังสุดเป็นพนักงานควบคุมการเดินรถโท ทุ่งสง

★ ในสกุล : ได้รับใช้ผู้บังเกิดเกล้า ด้วยสำนึกในพระคุณและตอบแทนเต็มความสามารถ

พี่น้องร่วมสายโลหิต

๑. นางประดิษฐา สวัสดิวงศ์ ๒. นายผดุง ๓. นายประดับศักดิ์ ๔. พระภิกษุเดช ๕. นายแพทย์สันติ ๖. น.ส. ปรีดา ๗. นายประดุจ ๘. นางสุชาดา อินทรปรีชา ๙. ร.ต. ปรีชา ๑๐. พ.ท. เผด็จ ๑๑. นางดุษฎี จันวินิจ

ภรรยา บุตร ธิดา

★ คุณผดุงสมรสกับ น.ส. เปรมจิตต์ เชาวนปรีชา เมื่อ ๓๐/๑/๒๔๘๔ มีบุตรธิดารวม ๓ คนคือ ๑. นายชาติชาย ๒. นางเดือนใจ โดรี่ ๓. นางอุไรวรรณ ตันกิมยงและ

★ หย่าร้างกันเมื่อ ๙ ม.ค. ๒๕๑๓

ชีวประวัติ

เมื่อ ๓๓ ปีมาแล้ว ระยะนั้น ท่านขุนยรรยง ประดิยุทธ บิดาคุณผดุง พาครอบครัวย้ายจากพิษณุโลก ไปอยู่บ้านคุณปู่ (หลวงภักดี บุรินทร์) (พูน) ที่โคราช ยามนั้น บ้านเมืองกำลังอลเวง เพราะทหารญี่ปุ่นขอเดินทัพผ่านประ - เทศไทยไปรบมาลายู

ต้นเดือนมกราคม ๒๔๘๕ วันใดวันหนึ่ง ในเวลาเย็น มารดาคุณผดุงได้มีโอกาสต้อนรับอาคันตุกะแปลกหน้าผู้หนึ่งที่บ้านคุณปู่ โดยที่เขาแนะนำตัวว่า

"ผมเป็นเพื่อนคุณผดุง เดินทางมาจากจังหวัดยะลา คุณผดุงฝากเงินมาให้คุณแม่ เขาพูดพลางพร้อม

กับยื่นห่อเงินมาให้ แล้วกล่าวเสริมว่า คุณผดุงให้ค่าเดินทางไปกลับแก่ผมแล้ว ๕๐๐ บาท คุณแม่ไม่ต้องเป็นห่วง แล้วเขาก็ขอตัวรีบเดินทางกลับทันที"

นี่เป็นข้อความที่คุณแม่ไปล่ เล่าพฤติกรรมตอนหนึ่งของลูกชายคนโต ให้ลูกหลานฟังภายหลังมรณ-กรรมของคุณผดุง

จากนั้น คุณแม่ยังระบายความในใจสืบไปอีกว่า

"ลูกคนนี้ มีนิสัยเป็นห่วงเป็นใยพ่อแม่และน้องแต่ไหนแต่ไรมาแล้ว ตอนอายุครบ ๒๐ ปีเข้าทำงานกรมรถไฟ พอได้รับเงินเดือนครั้งแรก ก็รีบนำมาให้แม่ ๓๐ บาท ให้เรื่อยมาไม่เคยขาดสักเดือนเดียว ดังนั้นแม่จึงบอกลูกทุกคนได้อย่างเต็มปากว่า เท่าที่ลูกเติบโตมาได้เล่าเรียนศึกษาพอสมควรนี้ น้ำเงินของลูกผดุงมีส่วนช่วยเหลืออยู่ด้วย ลองคิดกันดู พ่อหรือก็ป่วยเป็นอัมพาตจนต้องลาออกจากราชการ เพียงแต่เงินบำนาญของพ่อและการค้าขายของแม่เล็ก ๆ น้อย ๆ ไหนเลยจะพอเพียงเลี้ยงลูก ๑๐ คน ให้เทียมหน้าเทียมตาเพื่อนบ้านได้เล่า"

คุณแม่ทอดเสียงเงียบไปชั่วครู่ แล้วขยายความเรื่องลูกชายคนโต สืบไปอีกว่า

"แม่ได้รับเงินทุกเดือนจากลูกผดุงทวีขึ้นตามจำนวนที่ลูกได้รับเงินเดือนเพิ่ม จนกระทั่งสิ้นสงครามอันเป็นระยะที่ข้าวของขาดแคลนและมีราคาแพงนั้น แม่ได้รับเงินจากลูกผดุงถึงเดือนละ ๑,๐๐๐ บาท เรื่อยมา นอกจากนั้น ไม่ว่าจะเป็นบ้านคอวังหรือที่ดินใกล้วัดเกษมก็ตาม ล้วนเป็นเงินของลูกผดุงซื้อให้แม่ทั้งสิ้น"

คุณแม่หยุดเล่าพร้อมด้วยทีท่าส่อแสดงว่า สลดใจในมรณกรรมของลูกชายจนเห็นได้ชัด

อย่างไรก็ดี จากปากคำผู้บังเกิดเกล้าและบรรดาน้อง ๆ ต่างยืนยันเป็นเสียงเดียวกันว่า คุณผดุงมีนิสัยกตัญญูรู้คุณพ่อแม่เป็นอย่างดี ทั้ง ๆ ที่ยังไม่เคยบวชเรียน และมีกตเวทีตอบแทนคุณอย่างเต็มความสามารถโดยไม่มีผู้ใดขอร้อง พร้อมทั้งมีนิสัยเป็นห่วงเป็นใยน้อง ๆ ด้วยความจริงใจ แสดงออกมาชัดเจน นับแต่เริ่มต้นชีวิตหาเลี้ยงตนเองได้ตลอดมา จึงพิสูจน์ได้ว่า

เป็นการกระทำที่เกิดจากน้ำใสใจจริง มิได้เคลือบแฝงด้วยสิ่งใดทั้งสิ้น

อย่างไรก็ดี เมื่อลำดับเหตุการณ์ตลอดชีวิตคุณผดุง ตั้งแต่เกิดจนกระทั่งชีวิตหาไม่ โดยสังเขป ก็จะได้เนื้อความดังต่อไปนี้

คุณผดุงเกิดที่บ้านพักนายทหาร ในกรมทหารเด่นชัย อ. เด่นชัย จ. แพร่ เมื่อวันที่ ๒๕ มิถุนายน ๒๔๖๐ เวลาประมาณ ๔.๓๐ น. โดยที่คุณพ่อย้ายจากพิษณุโลกมาเป็นผู้บังคับกองร้อยที่ ๑ กรมทหารพาหนะของกองทัพน้อยที่ ๒ อยู่ที่นั่น เป็นเวลา ๒ ปี

ครั้น พ.ศ. ๒๔๖๒ คุณพ่อย้ายกลับมาประจำการที่พิษณุโลก ในฐานะผู้บังคับกองร้อยที่ ๒ กรมทหารราบที่ ๗ ครอบครัวจึงย้ายตามมา ขณะนั้น ด.ช. ผดุงอายุได้ ๒ ขวบ

เมื่ออยู่พิษณุโลกย่างเข้าปีที่ ๒ ก็มีเหตุการณ์พิเศษแทรกเข้ามาในชะตาชีวิต ด.ช. ผดุง กล่าวคือท่านเจ้าคุณญาณวราภรณ์ (ต่อมาท่านได้รับสถาปนาเป็นสมเด็จพระวชิรญาณวงศ์ สมเด็จพระสังฆราชเจ้า วัด

บวรนิเวศ) มาตรวจการคณะสงฆ์มณฑลพิษณุโลก อาจจะเป็นด้วยท่านเจ้าคุณมีเชื้อพระวงศ์ ชั้นหม่อมราชวงศ์หรืออย่างไร ทางราชการทหารจึงได้จัดพิธีต้อนรับ ณ บริเวณที่เรียกกันในสมัยนั้นว่า 'มูลดิน' อยู่ในกรมทหารราบที่ ๗ นั่นเอง เมื่อพิธีต้อนรับผ่านไปแล้ว ผู้บังคับการกรมก็พานายทหารใหญ่น้อย เข้ารายงานตัวต่อท่านเจ้าคุณตามลำดับ เมื่อวาระของท่านขุนมาถึงท่านได้พา ด.ช. ผดุงติดตามไปด้วย โดยให้แต่งชุดนายทหารบกยศร้อยโทเช่นเดียวกับคุณพ่อ

โดยปกติท่านเจ้าคุณรูปนี้คุ้นเคยกับท่านขุนมาช้านาน ในฐานะที่คุณน้าทองคำญาติท่านขุน เป็นโยมอุปการะท่านเจ้าคุณ และพักอยู่ที่บ้านในบริเวณติดกำแพงวัดบวรนิเวศนั่นเอง ดังนั้น ในเมื่อท่านขุนเข้าไปรายงานตัว ติดตามด้วยลูกชายในเครื่องแบบนายทหารเช่นนั้น ท่านเจ้าคุณก็เกิดความเอ็นดู กวักมือเรียกนายทหารน้อยให้เข้าไปใกล้ ด.ช. ผดุงก็ถอดหมวกแสดงคารวะ ท่านเจ้าคุณเอื้อมมือจับศีรษะด้วยความปรานีพร้อมกับพูดว่า 'แดง แดง' ขอเถอะนะเด็กคนนี้ ท่าน

ขุนกราบเรียนว่า เมื่อเติบโตพอสมควรแล้วจะนำไปถวาย นี่คือสาเหตุที่คุณผดุงจะได้เข้ามาเรียนหนังสือที่กรุงเทพ ฯ

ครั้น พ.ศ. ๒๔๖๖ ท่านขุนก็ย้ายจากพิษณุโลกไปเป็นสารวัตรทหาร จังหวัดทหารบกราชบุรี ขณะนั้น ด.ช. ผดุงอายุได้ ๖ ขวบ ๒ ปีแรกที่มาอยู่เรียนหนังสือกันที่บ้านนั้นเอง พี่สาวบ้าง คุณพ่อคุณแม่บ้าง ใครว่างใครสอน เมื่ออายุย่าง ๘ ขวบ (พ.ศ. ๒๔๖๘) จึงเข้าศึกษาที่ ร.ร. เบ็ญจมราชูทิศ ชั้นประถม ๑ และสอบได้ในปลายปี

ครั้น พ.ศ. ๒๔๖๙ เดือนเมษายนท่านขุนป่วยเป็นอัมพาต จึงลาออกจากราชการทหาร ย้ายครอบครัวไปอยู่กับคุณปู่ที่โคราช ชั่วระยะเวลาเดือนเดียว ก็อพยพกลับไปพิษณุโลก ดังนั้น ด.ช. ผดุง จึงเข้าเรียนต่อชั้นประถม ๒ ที่ ร.ร. เฉลิมขวัญ เมื่ออายุได้ ๙ ขวบ (พ.ศ. ๒๔๖๙) และ ๒ ปีถัดมาก็เรียนจบชั้นประถม ๔ เมื่ออายุ ๑๑ ขวบ

ในที่สุด ผู้บังเกิดเกล้าก็พา ด.ช. ผดุงมาถวายท่านเจ้าคุณญาณวราภรณ์ ที่วัดบวรนิเวศ ท่านก็รับไว้และให้อุปการะ ด.ช. ผดุงก็เข้าศึกษาต่อชั้นมัธยม ๑ ที่ ร.ร. มัธยมวัดบวรนิเวศ เมื่ออายุ ๑๒ ขวบ ยามว่างการศึกษาเขาก็รับใช้ท่านเจ้าคุณอย่างใกล้ชิด แต่ไปพักผ่อนหลับนอนที่บ้านคุณย่าทองคำ ซึ่งมีศักดิ์เป็นน้าของคุณพ่อ และบ้านนั้นก็อยู่ในเขตกำแพงวัดนั่นเอง

การศึกษาของ ด.ช. ผดุงดำเนินมาด้วยดี สอบได้ทุกปี จนถึง พ.ศ. ๒๔๗๘ อายุได้ ๑๘ ปีก็สอบได้ชั้นมัธยมปีที่ ๗ แต่ในปีถัดมาสอบไม่ผ่านชั้นมัธยมปลาย จึงลาออก และเมื่อคุณผดุงอายุในเกณฑ์ ๒๐ ปี จึงตัดสินใจสมัครเข้าทำงานกรมรถไฟหลวง และได้เข้าปฏิบัติหน้าที่เมื่อวันที่ ๑๐ พฤศจิกายน ๒๔๘๐ ในแผนกพนักงานกระบวนรถ (จัตวาอันดับ ๑)

เมื่ออายุได้ ๒๔ ปี ก็สละชีวิตโสดเข้าสู่พิธีสมรสกับ น.ส. เปรมจิตต์ เชาวนปรีชา เมื่อ ๓๐/๑/๘๔ และวันที่ ๙ กรกฎาคม ปีเดียวกันนั่นเอง คุณผดุงก็ย้าย

หน้าที่ไปเป็นพนักงานกระบวนรถ (ผู้แทน) ทุ่งสงและยะลาตามลำดับ

ต่อมา เมื่อกรมรถไฟหลวงเปลี่ยนฐานะเป็นการรถไฟแห่งประเทศไทย ในวันที่ ๑ กรกฎาคม ๒๔๙๔ นั้น คุณผดุงก็เลื่อนตำแหน่งเป็น พ.ร.ร. ขบวน ๕/๖ ข. ๑๙/๒๐ กองจัดการเดินรถ

อย่างไรก็ดี ชีวิตงานของคุณผดุงก้าวหน้าไปเป็นลำดับ พอจะสรุปสาระโดยสังเขปได้ดังนี้

๕ ก.ค. ๐๓ ได้รับการแต่งตั้งเป็นพนักงานควบคุมการเดินรถตรี (ผู้แทน) กองการเดินรถ

๕ ม.ค. ๐๕ รักษาการในตำแหน่งพนักงานควบคุมการเดินรถโท บางซื่อ ๓ กองเดินรถ

๒๖ มี.ค. ๐๖ ได้รับแหนบที่ระลึก (รุ่นที่ ๗) พร้อมด้วยประกาศนียบัตร เนื่องในกรณีทำงานครบ ๒๕ ปีบริบูรณ์

๒๔ พ.ย. ๐๙ ได้รับการแต่งตั้งเป็นพนักงานควบคุมการเดินรถโท แขวงควบคุมการเดินรถอุตรดิตถ์ กองจัดการเดินรถเขต ๓

๑๕ มี.ค. ๑๓ ได้รับการแต่งตั้งเป็นพนักงานควบคุมการเดินรถโท แขวงควบคุมการเดินรถชุมพร และ

ชีวิตงานครั้งหลังสุดเมื่อวันที่ ๒๐ พ.ค. ๒๕๑๔ คุณผดุงได้รับการแต่งตั้งเป็นพนักงานควบคุมการเดินรถโท แขวงควบคุมการเดินรถทุ่งสง เธอปฏิบัติงานได้เพียง ๓ เดือนกับ ๑๐ วัน ก็รู้สึกตัวว่าสุขภาพเสื่อมโทรม เพราะได้ตรากตรำทำงานมาเป็นเวลา ๓๓ ปีเศษแล้ว จึงตัดสินใจลาออก เมื่อวันที่ ๑ กันยายน ๒๕๑๔

ตลอดระยะเวลา ๔ ปีเศษ นับแต่คุณผดุงได้ลาออกจากงานเป็นต้นมา เธอก็ใช้ชีวิตเป็นอยู่อย่างสงบที่บ้าน 'วัฒนะภูติ' เคียงบ้านของคุณแม่ในซอยอัศวิน ๓ ชีวิตดำเนินมาด้วยความผาสุก ไม่มีทีท่าว่าจะเจ็บไข้ได้ป่วยแต่ประการใด เพราะระยะนี้เธอมีสุขภาพสมบูรณ์ดี แต่แล้วเมื่อวันที่ ๑ มกราคม ๒๕๑๙ ก็เกิดวิกฤติการณ์ที่พลิกความคาดหมายของญาติมิตรโดยสิ้นเชิง กล่าวคือ

เป็นที่ทราบกันในระหว่างหมู่ญาติว่า คุณผดุงมีกิจวัตรสำคัญ เฉพาะในวันขึ้นปีใหม่อยู่อย่างหนึ่ง ซึ่ง

ถือเป็นหลักปฏิบัติต่อเนื่องมาเป็นเวลา ๒๐ ปีแล้ว ภาระนั้นก็คือ ต้องไปไหว้กระดูกคุณพ่อ คุณปู่ ฯลฯ ซึ่งบรรจุไว้ในเจดีย์วัดบึงที่โคราช ดังนั้น เมื่อถึงวันที่ ๑ มกราคม ๒๕๑๙ นี้ คุณผดุงจึงตื่นนอนในเวลาพิเศษ คือ ๔.๐๐ น. แม้ว่าวันนั้นจะมีอากาศหนาวเหน็บสักปานไร สิ่งนอกเหนือขึ้นไปอีกก็คือ เพราะความที่รักสะอาด จึงยอมผ่าความหนาวอาบน้ำตอนเช้ามืดเสียอีกด้วย

จากผลของการไม่ยอมอ่อนข้อต่ออำนาจธรรมชาติในฤดูหนาวนี้เอง ภายหลังการอาบน้ำเสร็จ คุณผดุงก็ต้องเผชิญหน้ากับความสั่นเทิ้มของร่างกาย ซึ่งแพ้ความหนาวเหน็บของอากาศในเช้าวันนั้นอย่างรุนแรง แสดงความไม่สบายขึ้นมาให้เห็นอย่างเด่นชัด และหลังจากผู้ใกล้ชิดได้บริการด้วยกระเป๋าน้ำร้อนบ้าง ยาหม่องทาตามตัวบ้างผ่านพ้นไปแล้ว หมายกำหนดการที่คุณผดุงจะเดินทางตอนเช้ามืด เพื่อไปสักการะกระดูกบรรพ-บุรุษที่โคราช ก็ต้องชะงักงันไปโดยปริยาย แทนการ

ไปโคราช ก็กลับกลายมาเป็นความไม่สบายเกิดขึ้นอย่างกระทันหันโดยมิได้คาดคิด ดังนั้น ตอน ๒ โมงเช้า เมื่อคุณแม่นำอาหาร และเครื่องบรรเทาการ เจ็บป่วยเข้าไปให้ คุณผดุงจึงปรารภขึ้นว่า "ที่กล่าวกันว่า ทุกสิ่งอนิจจังไม่เที่ยงนั้น โดนกับตัวของผมเองแล้วครับคุณแม่" แต่เธอก็ยังพูดปลอบใจคุณแม่ว่าไม่เป็นอะไรมาก เพียงแต่ขอนอนพักต่อไปอีกสักหน่อยก็คงจะหาย ดังนั้น ทุกคนจึงถอยห่างออกมา เพื่อให้ความสบายตามที่เธอต้องการ แม้กระนั้นน้องและหลานก็ไม่วายที่จะคอยดูแลเธออยู่ห่าง ๆ เป็นระยะ ๆ

ตอน ๓ โมงเช้า คุณผดุงรับประทานอาหารแล้วก็พักผ่อน แสวงหาความสบายด้วยวิธีการผลัดเปลี่ยนระหว่างเก้าอี้นั่งกับเตียงนอน จนถึงเวลาเที่ยงวันจึงรับ-ประทานอาหารได้แต่เพียงข้าวต้ม แล้วก็นอนซมต่อไปโดยบอกว่าไม่เป็นอะไรและยังไม่ต้องพึ่งหมอ

อนึ่ง โดยเหตุที่วันนั้นเป็นวันขึ้นปีใหม่ ทางบ้านคุณแม่ จึงมีลูกหลานญาติมิตรมาอวยพร กันบ้างตามธรรมเนียม ส่วนมากของผู้ที่มาไม่มีใครกล้าไปเยี่ยม

กรายทางบ้านคุณผดุง เพราะทราบว่าต้องการพักผ่อน แต่ตอนบ่าย ๒ โมงมีเพียงคุณสุภการผู้เดียวที่ย่างกรายเข้าไปดู ก็ปรากฏว่ายังหลับอยู่ ครั้นบ่าย ๓ โมงเด็กนำโทรเลขอวยพรปีใหม่ของลูกสาวที่เชียงใหม่ไปให้ ตอนนั้นคุณผดุงนั่งพักอยู่ที่เก้าอี้

ในที่สุด เมื่อเกือบ ๑๘.๐๐น. คุณสุภการจะกลับบ้านจึงไปลาคุณผดุง เมื่อเห็นผู้ป่วยนั่งอยู่ที่ขอบเตียงด้านใน จึงเตือนว่า พ่ออย่านั่งอย่างนั้นเดี๋ยวจะตกลงไป ควรจะกะเถิบมานั่งเสียข้างใน แล้วคุณผดุงก็ให้คุณสุภการตามเด็กให้มาช่วยบีบนวด ครั้นเด็กทำหน้าที่เสร็จแล้ว ก็กลับไปช่วยงานทางบ้านคุณแม่

เมื่อ ๑๘.๐๐ น. เศษ นายแพทย์เทอญ สุขะเนนย์ พร้อมด้วยภรรยาที่มาอวยพรจะลากลับ คุณแม่ขอร้องให้ตรวจอาการลูกผดุง คุณหมอตอบตกลงแล้วขับรถยนต์จากบ้านคุณแม่ อ้อมไปทางหน้าบ้านคุณผดุงคอยที่อยู่ คุณแม่จึงรีบไปบ้านคุณผดุง มองดูบนเตียงก็ไม่มี ในห้องน้ำก็ว่างเปล่า จึงบอกให้คุณหมอกลับได้ เพราะเข้าใจว่า คนป่วยออกไปเดินเล่นเสียแล้ว

ภายหลังคุณหมอกลับ เพื่อความแน่ใจว่าคุณผดุงอยู่ที่ใด คุณแม่ให้หลาน ๆ ตามหานอกบ้านก็ไม่พบ ด.ช. ตู่กลับเข้ามาตรวจดูในห้องคุณผดุงอีกครั้ง เมื่อก้มลงมองใต้เตียงด้านใน ก็แลเห็นร่างคุณผดุงนอนคว่ำหน้าอยู่ จึงได้เอะอะกันขึ้น คุณแม่และลูกหลานรีบมารวมตัวที่ห้องคุณผดุง ช่วยกันนำร่างออกมาให้พ้นเตียงนอนอย่างขมีขมัน ด้วยสำคัญว่าสลบไป คุณแม่เรียกชื่อลูกเสียงดังขรม แม้จะประดังออกมาสักเท่าไร ก็มิได้ยินเสียงขานรับตอบเสียเลยนี่เอง ใบหน้าของแม่น้องและหลาน ก็เริ่มแสดงความวิตกกังวลอย่างหนักเพราะไม่แน่ใจว่าจะมีอะไรเกิดขึ้น ครั้นแล้วบรรยากาศยิ่งทรุดหนักเข้าไปอีก ในเมื่อคุณแม่ได้ใช้สำลีพิสูจน์ลมหายใจดู พอผลปรากฏว่า ไม่มีลมหายใจเหลืออยู่เท่านั้นเอง ความกาหลอลหม่านไม่รู้ว่าอะไรเป็นอะไรก็ประดังกันเกิดขึ้น ทั้งเสียงร่ำไห้และเสียงสั่งการอย่างมีหวังด้วยวิธีการต่าง ๆ ก็ติดตามมา เช่นให้ช่วยกันผายปอดและบีบนวด บ้างก็รีบไปตามหมอ อะไรทำนองนี้ ชุลมุนวุ่นวายไปหมด จากเวลาเกือบ ๑๙.๐๐ น. ไปจนกระ-

ทั้งเวลา ๒๐.๐๐ น. เมื่อคุณหมอคนสุดท้ายบอกให้ทราบว่า ช่วยอะไรไม่ได้เสียแล้วและลงมติว่า เป็นโรคหัวใจวาย สิ้นชีวิตก่อนหน้าที่พวกเราจะมาพบเธอเสียด้วยซ้ำไป นั่นแหละความพยายามช่วยชีวิตคุณผดุงจึงได้ยุติลง

เป็นอันว่า การดำเนินชีวิตของคุณผดุง นับแต่จุดเริ่มต้นที่บ้านพักนายทหารเด่นชัยเรื่อยมา ในหลายที่ต่างแห่ง ด้วยเวลายาวนานถึง ๕๘ ปี ในที่สุด เธอก็มาพบจุดจบที่บ้าน 'วัฒนะภูติ' ซอยอัศวิน ๓ นี่เอง นับเป็นสภาพชีวิตของคติธรรมดาอันสมบูรณ์แบบที่ผ่านไปแล้วอีกรายหนึ่ง ตรงตามคำกล่าวขวัญอันเป็นที่รู้กันอย่างแพร่หลายว่า

"โลกทั้งโลก คือลครโรงใหญ่
ต่างโลดต่างเต้น วิ่งวุ่นกันไป
ผลสุดท้าย ก็ปิดฉากหมดชุด
มีความตายเป็นที่สุด ด้วยกันทุกคน"

ในเวลาเดียวกัน นักปราชญ์ปัจจุบันอีกท่านหนึ่งก็กล่าวเสริมความจริงของวิถีชีวิตชาวโลก ด้วยข้อความสั้น ๆ ว่า

"โลกทั้งโลก เป็นเวทีของการประลองน้ำใจกัน"

ถ้าคำกล่าวข้อนี้เป็นความจริง ชีวิตของคุณผดุงก็ได้แสดงให้กลุ่มชนน้อย ๆ ของชาติ ผู้เป็นวงศ์ญาติสกุล 'วัฒนะภูติ' ได้เล็งเห็นน้ำใจของคุณผดุงแล้วว่าในเวลา ๓๓ ปีที่เธอผ่านการรับใช้ชาติตลอดมา เธอได้แสดงบทบาท 'ธารน้ำใจ' ต่อพ่อแม่พี่น้อง เป็นที่น่าประทับใจอย่างไร ความดีของเธอในส่วนนี้แหละ ที่จะเป็นหลักชัยประกันได้ว่า ชีวิตของเธอจะได้รับความผาสุกในสุคติภพ ตามข้อธรรมที่กล่าวไว้ว่า

"**ธรรมะ** ย่อมรักษาผู้ประพฤติ **ธรรมะ**
เหมือนร่มใหญ่ในฤดูฝน ฉะนั้นแล"

อันตะ

บรรดาหมู่ญาติ หน้าศพคุณผดุง วัฒนะภูติ
วัดโสมนัสวรวิหาร ๓ ม.ค. ๒๕๑๙

พลเอกไสว ไสวแสนยากร ในคืนวันบรรจุศพ
คุณผดุง วัฒนะภูติ วัดโสมนัสวรวิหาร ๔ ม.ค. ๒๕๑๙

งานทำบุญครบรอบ ๕๐ วัน อุทิศให้คุณผดุง วัฒนะภูติ
ที่บ้านซอยอัศวิน ๓ ถนนจรัลสนิทวงศ์ ๑๙ ก.พ. ๒๕๑๙

คำไว้อาลัยของ 'แม่'

ภาพงานเผาศพของลูก ที่จะมีขึ้นในวันนี้ แม่คิดว่า ต้องเป็นภาพที่ให้ความหมายแก่แม่ยิ่งกว่าผู้ใดทั้งสิ้น และมันจะติดตาเตือนใจแม่ต่อไป นานเท่านาน

การจากไปของลูกครั้งนี้ แม่คิดว่าเป็นการไปแต่เพียงชั่วคราว เพราะสายสัมพันธ์อันดีตลอดเวลา ๕๘ ปี ในฐานะแม่และลูกนั้น แม่เข้าใจว่า ล้วนแต่เป็น 'กรรม' ที่จะต้องบันดาลผลสนองให้ทั้งสิ้น เพราะทำลงไปด้วย 'เจตนา' ทางศาสนาสอนว่า ที่ใดมีกรรมสัมพันธ์เกิดขึ้น ที่นั้นต้องมีผลของกรรมติดตามมาอย่างแน่นอน

เมื่อความจริงประจักษ์เช่นนี้ การตายของลูกจึงต้องเป็นเพียงฉากกั้นกลาง ระหว่างแม่และลูกเพียงชั่วคราว มิใช่ชั่วนิรันดรดอก ผลของกรรมจะต้องดลบันดาลให้เราได้พบกันอีก ด้วย 'รูป' หรือ 'สภาพ' อะไรสักอย่างในอนาคต

หลายสิ่งทีเดียว อันเป็นความประพฤติของลูก ที่แม่ลืมไม่ลง ไม่ว่าจะเป็นเรื่องน้ำใจกตัญญูต่อพ่อแม่ หรือความอารีอารอบในพี่น้องก็ตาม ที่ลูกแสดงออกมาเป็นเวลา ๓๐ กว่าปีนั้น จนบางครั้งแม่คิดว่า เป็นความดีที่เข้มข้นมากเกินไป กระทั่งกลายเป็นเครื่องทรมานใจแม่ ให้คิดถึงลูกอย่างไม่รู้จบ

ไม่มีภาษาหรือสื่อความหมายใด ๆ ในโลกนี้ ที่จะสามารถถ่ายทอดความรู้สึก ที่แม่มีอยู่ต่อลูกได้อย่างครบถ้วน สิ่งหนึ่งที่คอยปลอบใจแม่อยู่ในขณะนี้ได้บ้างก็คือ เราจะต้องเป็น 'แม่—ลูก' กันอีก ในกาลข้างหน้า

จากแม่

คำไว้อาลัย

นายผดุง วัฒนะภูติ เป็นน้องภรรยาข้าพเจ้า มีความสนิทสนมในครอบครัวของข้าพเจ้าอย่างแน่นแฟ้น ชีวิตของนายผดุง วัฒนะภูติ เริ่มต้นจาก ครฟ. และไต่เต้าได้ตำแหน่งสูงพอสมควร ในเบื้องปลายของชีวิต ครฟ. นายผดุง วัฒนะภูติ มีอุปนิสัยสุภาพอ่อนโยน จิตใจกว้างขวางเป็นที่รักใคร่กับผู้รู้จักคุ้นเคยมาก

การจากไปของนายผดุง วัฒนะภูติ ยังความเศร้าสลดใจและอาลัยรักแก่ครอบครัว ญาติ มิตร และผู้ที่รู้จักคุ้นเคย ตลอดจนเพื่อน ครฟ. เป็นอย่างยิ่ง

ขอให้กุศลผลบุญ และคุณงามความดีที่นายผดุง วัฒนะภูติ ได้บำเพ็ญมาแต่หนหลัง จงดลบันดาลให้ดวงวิญญาณของ นายผดุง วัฒนะภูติ ได้ไปสู่สุคติในสัมปรายภพนั้นเทอญ

พลเอกไสว ไสวแสนยากร

อาลัยน้อง

ผดุง วัฒนะภูติ อายุ ๕๘ ปี ได้ถึงแก่กรรมกระทันหันโดยที่พวกเรา ไม่มีวี่แววมาก่อนเลย ว่าเขาจะด่วนลาพวกเราไปเร็วเกินคาด ด้วยเหตุนี้พวกเราทุกคนคงรู้สึกว้าเหว่และเศร้าเป็นพิเศษ ผดุงเป็นน้องชายคนแรกของฉัน ฉันมีความรักอาลัยเขามาก เราเป็นพี่น้องร่วมบิดามารดากัน ความรักความสนิทสนมของความเป็นพี่น้องร่วมสายโลหิตเดียวกัน ย่อมมีอยู่ในสัญชาต-ญาณของมนุษย์ ไม่จำเป็นที่ฉันจะกล่าวอะไรอีก หวังว่าทุกคนที่มีพี่น้องร่วมสายโลหิตคงจะเข้าใจดี ฉันขอกล่าวรักร่วมสายโลหิตกับผดุง

ฉันขอเล่าประวัติของฉันกับผดุงซึ่งร่วมสายโลหิตตามสมควร ซึ่งเป็นชีวิตเยาว์วัยจนถึงอวสานแห่งชีวิตของเขา เพียงย่อ ๆ

คุณพ่อคุณแม่ได้ถูกทางราชการทหารส่งไปปฏิ-บัติงาน ตามหน้าที่ของคุณพ่อที่จังหวัดแพร่ ปี พ.ศ.

เท่าใดในระยะนั้นฉันไม่ทราบเพราะวัยยังเยาว์ คุณแม่มีฉันเป็นลูกคนแรกเท่านั้น ในคืนวันหนึ่งฉันนอนหลับอยู่กับคุณแม่ ในบ้านพักในกรมทหารจังหวัดแพร่ ฉันไม่เห็นคุณพ่อหลายวันแล้ว แต่ฉันก็ไม่รู้เรื่องอะไร ในคืนวันที่กล่าวนี้ ในตอนดึกฉันรู้สึกตัวว่ามีคนมาในห้องที่คุณแม่กับฉันนอนอยู่หลายคน ฉันไม่รู้ไม่เข้าใจอะไรเลย จนอีกระยะหนึ่งต่อมา คงเป็นเช้าวันรุ่งขึ้น ฉันตื่นนอนตามปกติ พอฉันลุกนั่ง เห็นคุณแม่นอนบนที่นอนห่มผ้าเรียบร้อยอย่างสบายกับพื้นในห้องนอนหน้าเตียงนอนซึ่งคุณพ่อเคยนอน (หมายความว่าหน้าเตียงนอน) มีเบาะและมีห่อผ้าสีขาว ๆ อะไรวางอยู่ใกล้ตัวคุณแม่ ฉันสงสัย ฉันอยากดู ก็ทำท่าชะเง้อมอง คุณแม่ไม่หลับคุณแม่เรียกให้ฉันดู คุณแม่พูดว่า 'มาซิลูก มาดูน้องน้องผู้ชาย' หลังจากนั้นทุกสิ่งทุกอย่างก็อยู่ในสภาพธรรมดาตลอดมา

จนฉัน ผดุง ก็โตตามวันเวลาที่ผ่านไป คุณพ่อถูกย้ายจากแพร่กลับมารับราชการที่จังหวัดพิษณุโลก ผดุงกับฉันก็มา ต่อมาคุณพ่อก็ถูกย้ายไปรับราชการที่

จังหวัดราชบุรี ผดุงกับฉันก็มา ฉันกับผดุงได้อยู่กับคุณพ่อคุณแม่ ฉันกับผดุงเรียนโรงเรียนเบ็ญจมราชูทิศจังหวัดราชบุรีตลอดมา จนผดุงถูกส่งเข้าเรียนต่อที่กรุงเทพฯ ฉันก็เรียนในกรุงเทพฯ ฉันเรียนโรงเรียนสายปัญญา เราได้พบปะกันตามธรรมดาของพี่ร่วมท้องน้องร่วมไส้ ผดุงเรียนโรงเรียนที่ราชบุรี คือโรงเรียนเบ็ญจมราชูทิศ โรงเรียนที่กรุงเทพฯ คือโรงเรียนบวรนิเวศ ต่อมาผดุงได้เข้ารับราชการในกรมรถไฟ จนเขาลาออก และมาพักอยู่บ้านใกล้กับคุณแม่ที่ซอยอัศวินเราไปมาหาสู่ ส่งข่าวทุกข์สุขกันมา ปีหนึ่ง ๆ ถ้าผดุงมีโอกาสไปโคราช เขาไปไหว้อัฐิของคุณพ่อ ปู่ ย่า พี่อา และญาติ ซึ่งบรรจุในเจดีย์บริเวณวัดบึง นครราชสีมา เขาต้องแวะสวัสดีปีใหม่ฉันกับสามีทุกครั้ง แม้แต่เขาไม่ค้างที่บ้านฉัน เขาก็ต้องไปเยี่ยมเยียน สามีฉันก็รักผดุงอย่างน้องของเขา เมื่อก่อนเขาจะถึงแก่กรรมไม่นานเขาไปเยี่ยมฉันที่บ้าน ซึ่งฉันมาสร้างใหม่เป็นแบบเรือนไทยชั้นเดียวสมัยอยุธยา ในพื้นที่ดินสวนเก่าของคุณย่าที่ปรุ เขาปรารภว่า เขาชอบบ้านฉัน

เขาว่าเย็นสบายเงียบดี เขาจะมานอนค้างที่บ้านฉันคงสุขสบายดี ฉันกับสามีก็ยินดีและบอกเขาว่า จะมาอยู่กี่วันกี่เดือนกี่ปีก็ได้ เขาก็รับคำ ฉันตั้งใจรอว่าปีนี้ ๑—๒—๓ ม.ค. ๑๙ ผดุงไปไหว้อัฐิคุณพ่อ เยี่ยมและ ส.ค.ส. ฉันกับสามีเช่นเคย คงมาพักที่บ้านฉันตามที่เขาตั้งใจไว้เป็นแน่นอน ฉันดีใจรอว่าน้องจะมา ฉันเตรียมเครื่องนอนกันหนาวไว้ให้น้อง ฉันซื้อผ้านวมใหม่สองผืน เพราะในระยะนั้นที่โคราชอากาศหนาวจัด เมื่อเขามาถึงเมื่อใดจึงจะจัดสิ่งของจำเป็นไว้ให้เขา ที่เรือนไทยที่เขาต้องการพัก และเราจะได้ทำอะไรหาอะไรกินกันตามภาษาพี่น้องในวันขึ้นปีใหม่ด้วย แต่โธ่เอ๋ยความหวังของฉันเป็นหม้าย เพราะน้องของฉันเขาจากฉันไป โดยไม่มีหวังที่จะได้พูดคุยกันต่อไปอีกแล้ว

อนิจจัง สังขารัง ในวันที่ฉันได้รับข่าวฉันน่าฉงนว่าผดุงถึงแก่กรรม ฉันไม่เชื่อและสงสัยหลายอย่างจนกระทั่งฉันได้รู้แจ้งเห็นจริง ฉันจึงเชื่อว่าน้องฉันตายจริง ๆ มนุษย์คือสัตว์โลก เกิด แก่ เจ็บตาย ด้วยกันทุกคน ขอท่านจงเป็นสุขเป็นสุขเกิด ขอท่านจง

อย่าเบียดเบียฬซึ่งกันและกันเลย ขอสัตว์โลกจงเป็นสุขทั่วกันเถิด จงอโหสิกรรมซึ่งกันแก่กันด้วยเถิด อย่าจองเวรจองกรรมซึ่งกันและกันเลย ขอวิญญาณผดุงน้องชายของฉันจงเป็นสุขเป็นสุขเถิด

ขอพวกเราจงอโหสิกรรมให้แก่เขาเสียเถิด เพื่อวิญญาณของเขาจะได้เป็นสุขอยู่ในภพใดภพหนึ่งของเขาอย่างไม่มีกรรมเวรต่อกัน ขอกล่าวคำว่า อโหสิกรรม ๆ ๆ สาธุ ๆ ๆ

จากพี่ของน้อง

นายผาสุข สวัสดิวงศ์ (พี่เขย)

นางประดิษฐา สวัสดิวงศ์ (พี่สาว)

คุณพ่อ

คุณพ่อของเราไม่ใช่คนมีชื่อเสียงที่ใคร ๆ รู้จัก ไม่ใช่บุคคลสำคัญชั้นหนึ่งของวงการใด ๆ ท่านเป็นข้า-ราชการรถไฟ ที่ทำงานด้วยความซื่อสัตย์ซื่อตรง และมีระเบียบวินัยโดยตลอดมาเป็นเวลากว่า ๓๐ ปี ในความรู้สึกของลูกทุกคน เราเคารพบูชา และภาคภูมิใจในตัวท่านตลอดมา คุณพ่อเดินทางไปอยู่หลายจังหวัด ท่านต้องเดินทางอยู่เสมอตามภาระและหน้าที่ ครอบครัวเราจึงมีโอกาสอยู่กันพร้อมเพรียง พ่อ แม่ ลูก น้อยนัก ทุก ๆ แห่งที่ท่านได้ไป ทุกสิ่งที่ท่านได้เห็นเรื่องราวเกี่ยวกับชีวิต ท่านชอบที่จะเขียนเล่ามาให้ลูก ๆ พึ่งพวกเราก็จะเขียนถึงท่านในทำนองเดียวกัน เรื่องชีวิตของครอบครัวเราเอง บทเรียนที่เราได้รับจากชีวิตจริงของครอบครัวอื่น ๆ การส่งข่าวของคุณพ่อนั้น เป็นไปอย่างสม่ำเสมอ แต่พวกเราลูก ๆ นั้นในบางครั้งท่าน

พูดเปรย ๆ มาในจดหมายที่ท่านต้องเขียนซ้อนมาว่า เขียนจดหมายมาบ้าง คำสั่งสอนอบรมของคุณพ่อนั้น เราได้ใช้อบรมลูกของเราด้วย ท่านบอกว่า ทรัพย์สินเงินทองนั้นไม่มีค่าความสำคัญอะไรเลยในชีวิต มันเป็นเรื่องของโชคลาภ เราควรรักเกียรติ รักตระกูลของเราให้มาก เพราะชาติตระกูลนั้นเป็นผลตอบแทนความดีของ ปู่ ย่า ตา ยาย ที่เราควรจะเอาเป็นตัวอย่าง ช่วยกันสร้างและรักษาไว้ ตลอดชีวิตของคุณพ่อเอง ท่านได้ทุ่มเทกำลังกาย กำลังใจ ทำงานเพื่อสิ่งเหล่านี้ตลอดมา

ชีวิตครอบครัวของเรานั้นอาภัพนัก เราต้องพลัดพรากจากกันตลอดมา อยู่กันคนละทิศละทาง แม้ในบั้นปลายชีวิตคุณพ่อหยุดทำงานแล้ว เราก็ยังคงอยู่ห่างไกลกันเรื่อยมา เมื่อเราอยู่พร้อมหน้ากันครั้งไร คุณพ่อมักจะพูดเสมอว่า ทำไมเราจะได้อยู่กันอย่างนี้ตลอดไป ทำไมทุกคนต้องกระจัดกระจายกันอยู่ และทุกคนต้องอยู่อย่างว้าเหว่ แต่ทุกคนก็มีหน้าที่ของตนเอง เราต้องยอมรับความเป็นจริงอย่างนั้น เราจะอยู่พร้อมกันอีกครั้งในวันนี้

คุณพ่อของเราไม่เหมือนใคร เมื่อเราทำของหาย หรือสูญเสียอะไรไป แม้ของนั้นจะมีค่า แม้จะเป็นของที่เรารักแค่ไหนก็ตาม ท่านพูดกับลูกทุกคนเสมอว่า ของนั้นเสียแล้ว เสียไปหาใหม่ได้อีก อย่าไปเสียใจอะไรเลย ในขณะนี้ เราได้สูญเสียคุณพ่อของเราไป อย่างไม่มีวันกลับคืน จะไม่ให้เราเสียใจนั้นคงทำไม่ได้

ลูกคิดว่า คุณพ่อกำลังเดินทางไปที่แห่งหนึ่งที่ ๆ สงบสวยงาม ที่ ๆ จะอยู่อย่างมีความสุขที่สุด ไม่มีความเหงา ไม่มีความว้าเหว่ เหมือนทุกแห่งที่คุณพ่อเคยเดินทางไป แล้วคุณพ่อคงจะส่งข่าวมา ลูกจะคอย

'ตึ๊ด'

"หมวกของพี่ผดุง"

เมื่อประมาณ พ.ศ. ๒๔๗๕ ภายหลังจากศึกบวรเดช และผมกำลังเรียนหนังสืออยู่ที่พิษณุโลก ผมรู้จักกับพี่ชายของผมเป็นครั้งแรก โดยทางหน้ากระดาษหนังสือพิมพ์ ทั้ง ๆ ที่ผมเรียนอยู่ชั้นประถมปีที่สามแล้ว ทั้งนี้เพราะคุณพ่อ คุณแม่อยู่พิษณุโลก ส่วนพี่ผดุงอยู่กรุงเทพ ฯ ผมทราบข่าวจากหนังสือพิมพ์ โดยมีข่าวและล้อมกรอบใต้ภาพว่า "ลูกเสือไทยกลุ่มหนึ่งเดินทางไปจังหวัดภาคใต้โดยรถจักรยาน" ซึ่งต่อมาผมทราบว่าพี่ผดุงกลับมาไม่ทันสอบเข้าโรงเรียนนายร้อยทหารบกเหมือนกับเพื่อน ๆ ม. ๘ รุ่นเดียวกันจากศิษย์วัดบวรนิเวศในสมัยนั้น

พี่ผดุงทำงานรถไฟ และให้ความอุปการะผมมาโดยตลอด ผมจำได้ว่า แม้แต่ออกรับราชการแล้ว และถูกย้ายไปรับราชการที่จังหวัดแพร่ พี่ผดุงเป็น พ.ร.ร. ขบวนนั้น ได้ชวนให้ผมไปนั่งในตู้การ์ดด้วย พี่ผดุงขอดูตั๋วโดยสารรถไฟจากผม เมื่อผมยังไม่ได้ซื้อตั๋วโดยสาร

พี่ผดุงจึงไล่ให้ลงไปซื้อตั๋วโดยสารเสียก่อน ที่จะเดินทางไปด้วยกันได้

ทุก ๆ ปี ในวันที่ ๑ มกราคม พวกพี่ ๆ น้อง ๆ จะพาลูกหลานไปบ้านคุณแม่เป็นประจำ แต่อนิจจา เมื่อวันที่ ๑ มกราคม ๒๕๑๙ ผมและครอบครัวไม่ได้ไปตามประเพณี ทั้งนี้ เนื่องจากมีอุปสรรคบางประการทั้ง ๆ ที่ผมก็อยู่แค่พระประแดงนี้เอง และเมื่อกลับไปถึงขอนแก่นแล้ว จึงได้รับทราบว่าพี่ผดุงถึงแก่กรรม (ในวันที่ ๑ มกราคม ๑๙) เมื่อวันที่ ๔ มกราคม ๑๙ ผมคงเป็นคนบาปหนา จึงไม่ได้มีโอกาสเห็นใจพี่ผดุงในวันนั้น ทั้งที่พี่ผดุงรักและเป็นห่วงผมตลอดมานับสิบๆ ปี

พี่ผดุงมีแผนการจะไปเที่ยวต่างประเทศ โดยที่ "ยายต้อย" ลูกสาวคนที่สองได้เขียนจดหมายนัดมายังคุณพ่อของเขาแล้วว่าจะมารับไปอยู่และเที่ยว อเมริกาสักพักหนึ่ง แต่พี่ผดุงก็ไม่มีโอกาสนั้นเลยจนบัดนี้

ผมได้มีโอกาสเลือกสิ่งของใช้ ของพี่ผดุงเอาไว้ดูต่างหน้า ๑ ชิ้น คือหมวกสักกะหลาด "ฮกจ๋วน" ซึ่งพี่ผดุงได้ซื้อใส่ตั้งแต่สมัยผมเป็นเด็ก คือประมาณ ๓๐—๔๐

ปี มาแล้วก็ว่าได้ ผมได้แต่นั่งดูหมวกใบนั้นของพี่ผดุงเสมอ และคุณแม่ยังได้ให้เสื้อยืดของพี่ผดุงอีก ๒ ตัว เอามาเก็บไว้ด้วยภายหลัง

ผมได้รับคำสั่งจากทางราชการโดยกระทันหันเมื่อต้นเดือนกุมภาพันธ์ ๒๕๑๙ ให้เดินทางไปประเทศญี่ปุ่น ซึ่งเป็นเดือนที่พี่ผดุงตั้งใจว่าจะได้เดินทางไปอเมริกา ดังนั้น จึงไม่มีอะไรที่จะตอบแทนความตั้งใจของพี่ผดุง ผมจึงนำหมวกและเสื้อผ้าของพี่ผดุงติดไปด้วย

อากาศในญี่ปุ่นหนาวจัด และฝนตกในบางวัน ผมได้สวมหมวกของพี่ผดุงไปทุก ๆ เมืองที่ผมได้เดินทางไป หมวกใบนั้นได้สัมผัสกับหิมะเป็นครั้งแรกที่ HAKONE ที่มีภูเขาไฟฟูจิอันลือชื่อของญี่ปุ่น

๒๖ กุมภาพันธ์ ๒๕๑๙ ผมได้ปล่อยให้หมวกของพี่ผดุงล่องลอยไปโลกกว้าง โดยจัดบรรจุหมวก เสื้อยืดของพี่ผดุงเสื้อผ้าของผม และกางเกงของน้องปรีชารวมเป็นห่อเดียวกันพร้อมด้วยร่มหนึ่งคัน สาเกหนึ่งขวด มัดรวมเป็นห่อเดียวกันอย่างแน่น และขณะที่เรือโดยสารลอยเท้งเต้งอยู่ใน INLAND SEA ที่เมือง OKAYAMA ใกล้ฟาร์มเลี้ยงไข่มุกด์ของเขา.........ผมได้

หย่อนมันลงไปในทะเลกว้าง — ท่ามกลางอากาศอันเย็นยะเยือก ทั้ง ๆ ที่แดดส่องเห็นฟองคลื่นท้ายเรือระยิบระยับงามจับตา

วิญญาณของพี่ผดุงจะอยู่หนใดในสวรรค์ โปรดรับทราบด้วยว่าผมผู้เป็นน้อง ที่เป็นหนี้บุญคุณอย่างใหญ่หลวงของพี่ผดุง ได้ปล่อยให้พี่ผดุงได้ท่องเที่ยวไปในทะเลลึกแล้ว **หนาวไหมครับพี่** ?

วันนี้เป็นวันฌาปนกิจศพพี่ผดุง ผมพูดอะไรไม่ได้มากไปกว่า การขอร้องให้ญาติพี่น้อง ทำตามอย่างผมให้แก่ผมบ้างก็แล้วกัน . . . . กล่าวคือ

"ถ้าผมเสียชีวิตลงในวันหนึ่ง วันใดข้างหน้า ก็ขอให้นำเสื้อผ้าของผมหย่อนลงในทะเลบ้าง แถว ๆ ปากน้ำ จังหวัดสมุทรปราการ ก็ยังดี ผมจะได้เดินทางไปตามท้องทะเลไปเรื่อย ๆ จนกว่าจะพบกับหมวกและเสื้อของพี่ผดุง ในท้องทะเลอันกว้างใหญ่ไพศาลนั้นอีกสักครั้งหนึ่ง ให้จงได้"

ส. วัฒนะภูติ

สถานพยาบาลโนนสมบูรณ์

ขอนแก่น

พี่

พี่ มีชีวิตงานส่วนใหญ่ ไกลบ้าน และครอบครัว ดังนั้น

พี่ จึงมีชีวิต เศร้า เหงา และว้าเหว่

พี่ ชอบระเบียบ รอบคอบ มีแผนงาน

พี่ รักศักดิ์ศรี และสกุลวงศ์ ยิ่งนัก

พี่ จึงมี 'แม่' แต่ผู้เดียว ที่เข้าใจพี่ดี

พี่ กระจายความรักและการอุปการะ มาสู่พี่น้องเสมอต้นเสมอปลาย

พี่ มีความกตัญญู รู้คุณ และกตเวทีตอบแทนคุณผู้บังเกิดเกล้าอย่างสูงส่ง

พี่ มีวาสนาน้อยนัก ชีวิตจึงสั้น

พี่ ไม่ว่าจะอยู่ ณ แห่งหนใด

พี่ โปรดทราบถึงความรัก และความอาลัยของบรรดาน้อง ๆ ทุกคน

น้อง ๆ วัฒนะภูติ

คำไว้อาลัย

คุณพ่อคะ

ในชีวิตของต้อย ตั้งแต่เล็กจนโต ผ่านวัยการศึกษา วัยรุ่น วัยสาว จนกระทั่งถึงวัยชีวิตสมรส ต้อยก้าวเดินอย่างมั่นคงและประสบความสำเร็จ เพราะมีความรักของคุณพ่อเป็นรากฐาน เรื่องสมัยเด็ก ๆ ที่ต้อยจำไม่ได้ แต่คุณแม่เล่าให้ฟัง และทุกอย่างที่ตั้งแต่ต้อยจำความได้ คุณพ่อน่ารัก อ่อนหวาน พูดเพราะ สั่งสอนต้อยทุกอย่างด้วยเหตุผล คุณพ่อส่งลูก ๆ มาเรียนหนังสือที่กรุงเทพ ฯ ในการดูแลของอาดา เพราะคุณพ่อและคุณแม่มองเห็นอนาคตไกลของการศึกษา เพื่อให้รู้เห็นทันเหตุการณ์ของโลกสมัยปัจจุบัน ให้พี่ชายเรียนที่เซนต์คาเบรียล ต้อยเรียนที่เซนต์ฟรังฯ และติ๊ดเรียนที่สตรีวิทยา เมื่อลูก ๆ เรียนหนังสือจบ ม. ๘ แล้วทุกคน ต้อยจำได้คุณพ่อพูดว่า "ต้อยต้องตัด

สินใจเองนะลูก เพราะลูกเรียนเองต้องรู้ว่าอยากจะเรียนอะไร" เมื่อติ๊ดจบ ม. ๘ สอบเข้ามหาวิทยาลัยได้ของมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ซึ่งเพิ่งเปิดเป็นปีแรก พ่อแม่ของนักเรียนอีกหลายคน ให้ลูก ๆ ของตนสละสิทธิ์เพราะไม่วางใจ แต่คุณพ่อปรึกษาคุณแม่แล้ว มาขอคะแนนโหวตของต้อยอีกเสียงหนึ่ง ต้อยสนับสนุนเต็มที่ คุณพ่อก็สรุปว่า "ลูกพ่อเลี้ยงมาดีด้วยความรัก ต้องเป็นคนดี" แล้วคุณพ่อก็แวะเวียนเยี่ยมติ๊ดที่เชียงใหม่เป็นประจำจนติ๊ดสำเร็จการศึกษา ได้เกียรตินิยมบรรจุเป็นอาจารย์สอน คุณพ่อหัวเราะมีความสุข และภูมิใจว่า ลูกสาวเรียนเก่ง แต่ส่วนใหญ่ของการประสบความสำเร็จในอาชีพของติ๊ด ก็เพราะความรักความเข้าใจของคุณพ่อและคุณแม่ ลูก ๆ ไม่เคยต้องเสียใจ หรือผิดหวังเมื่อต้องตัดสินใจในเรื่องต่าง ๆ ถ้าเหตุผลดีคุณพ่อไม่เคยคัดค้านด้วยอารมณ์ ไม่เคยมีข้อแม้ว่า พ่อสมัยเก่าลูกสมัยใหม่ เมื่อต้อยมีปัญหาใหญ่ที่ต้องตัดสินใจเรื่องคู่ครอง เพราะเป็นชาวต่างชาติ คุณพ่อไม่เคยพบตัว แต่คุณพ่อเขียนบอกต้อยว่า "การเลือกคู่ครอง พ่อไม่กังวล

เรื่องรูปร่างหน้าตา และเชื้อชาติ เลือกผู้ชายที่ลูกรัก ผู้ชายที่มีครอบครัวดี การอบรม สิ่งแวดล้อม ชีวิตดี การศึกษาดี ขยันหมั่นเพียร และสำคัญที่ความรัก และความเข้าใจ" คุณพ่อพบลูกเขยเมื่อต้อยพากลับมาเยี่ยมคุณพ่อ คุณพ่อก็หัวเราะชอบใจอีกบอกพวกอา ๆ ว่า "ต้อยลูกพี่มันเลือกเก่ง" ความสุข ความสำเร็จ ความเข้าใจชีวิตโลกปัจจุบันที่ลูก ๆ อยู่ได้อย่างมีความสุข ก็เพราะแรงหนุนความรักลูกของคุณพ่อ ที่ไม่มีสิ้นสุด ความรักที่เป็นสมบัติล้ำค่าที่ต้อยได้รับจากคุณพ่อชั่วชีวิตก็ใช้ไม่หมด ต้อยรู้ว่าคุณพ่อยังอยู่ใกล้ต้อยเสมอ

กราบเท้าคุณพ่อด้วยความรัก

ต้อย

กิจวัตรและพิธีกรรมบางอย่าง

ในพระพุทธศาสนา

๑. ทำวัตรเช้า ภายหลังตั้งนโม ๓ จบ

หนฺท มยํ พุทฺธาภิถุตึ กโรมเส

โย โส ตถาคโต อรหํ สมฺมาสมฺพุทฺโธ วิชฺชาจรณสมฺปนฺโน สุคโต โลกวิทู อนุตฺตโร ปุริสทมฺมสารถิ สตฺถา เทวมนุสฺสานํ พุทฺโธ ภควา โย อิมํ โลกํ สเทวกํ สมารกํ สพฺรหฺมกํ สสฺสมณพฺราหฺมณึ ปชํ สเทวมนุสฺสํ สยํ อภิญฺญา สจฺฉิกตฺวา ปเวเทสิ โย ธมฺมํ เทเสสิ อาทิกลฺยาณํ มชฺเฌกลฺยาณํ ปริโยสานกลฺยาณํ สาตฺถํ สพฺยญฺชนํ เกวลปริปุณฺณํ ปริสุทฺธํ พฺรหฺมจริยํ ปกาเสสิ ตมหํ ภควนฺตํ อภิปูชยามิ ตมหํ ภควนฺตํ สิรสา นมามิ

(กราบลงหนหนึ่ง)

หนฺท มยํ ธมฺมาภิถุตึ กโรมเส

โย โส สฺวากฺขาโต ภควตา ธมฺโม สนฺทิฏฺฐิโก อกาลิโก เอหิปสฺสิโก โอปนยิโก ปจฺจตฺตํ เวทิตพฺโพ วิญฺญูหิ ตมหํ ธมฺมํ อภิปูชยามิ ตมหํ ธมฺมํ สิรสา นมามิ

(กราบลงหนหนึ่ง)

หนฺท มยํ สงฺฆาภิถุตึ กโรมเส

โย โส สุปฏิปนฺโน ภควโต สาวกสงฺโฆ อุชุปฏิปนฺโน ภควโต สาวกสงฺโฆ ญายปฏิปนฺโน ภควโต สาวกสงฺโฆ สามีจิปฏิปนฺโน ภควโต สาวกสงฺโฆ ยทิทํ จตฺตาริ ปุริสยุคานิ อฏฺฐ ปุริสปุคฺคลา เอส ภควโต สาวกสงฺโฆ อาหุเนยฺโย ปาหุเนยฺโย ทกฺขิเณยฺโย อญฺชลิกรณีโย อนุตฺตรํ ปุญฺญกฺเขตฺตํ โลกสฺส ตมหํ สงฺฆํ อภิปูชยามิ ตมหํ สงฺฆํ สิรสา นมามิ

(กราบลงหนหนึ่ง)

๒. ทำวัตรเย็น ภายหลังตั้งนโม ๓ จบ

หนฺท มยํ พุทฺธานุสฺสตินยํ กโรมเส

ตํ โข ปน ภควนฺตํ เอวํ กลฺยาโณ กิตฺติสทฺโท อพฺภุคฺคโต อิติปิ โส ภควา อรหํ สมฺมาสมฺพุทฺโธ วิชฺชาจรณสมฺปนฺโน สุคโต โลกวิทู อนุตฺตโร ปุริสทมฺมสารถิ สตฺถา เทวมนุสฺสานํ พุทฺโธ ภควาติ

หนฺท มยํ พุทฺธาภิคีตึ กโรมเส

พุทฺธวารหนฺตวรตาทิคุณาภิยุตฺโต
สุทฺธาภิญาณกรุณาหิ สมาคตตฺโต
โพเธสิ โย สุชนตํ กมลํว สูโร
วนฺทามหํ ตมรณํ สิรสา ชิเนนฺทํ

พุทฺโธ โย สพฺพปาณีนํ สรณํ เขมมุตฺตมํ
ปฐมานุสฺสติฏฺฐานํ วนฺทามิ ตํ สิเรนหํ
พุทฺธสฺสาหสฺมิ ทาโสว พุทฺโธ เม สามิกิสฺสโร
พุทฺโธ ทุกฺขสฺส ฆาตา จ วิธาตา จ หิตสฺส เม
พุทฺธสฺสาหํ นิยฺยาเทมิ สรีรญฺชีวิตญฺจิทํ
วนฺทนฺโตหํ จริสฺสามิ พุทฺธสฺเสว สุโพธิตํ
นตฺถิ เม สรณํ อญฺญํ พุทฺโธ เม สรณํ วรํ

เอเตน สจฺจวชฺเชน วฑฺเฒยฺยํ สตฺถุ สาสเน
พุทฺธํ เม วนฺทมาเนน ยํ ปุญฺญํ ปสุตํ อิธ
สพฺเพปิ อนฺตรายา เม มาเหสุํ ตสฺส เตชสา

กราบลงหนหนึ่ง หมอบอยู่กล่าวว่า

กาเยน วาจาย ว เจตสา วา
พุทฺเธ กุกมฺมํ ปกตํ มยา ยํ
พุทฺโธ ปฏิคฺคณฺหตุ อจฺจยนฺตํ
กาลนฺตเร สํวริตุํ ว พุทฺเธ

หนฺท มยํ ธมฺมานุสฺสตินยํ กโรมเส

สฺวากฺขาโต ภควตา ธมฺโม สนฺทิฏฺฐิโก อกาลิโก เอหิปสฺสิโก โอปนยิโก ปจฺจตฺตํ เวทิตพฺโพ วิญฺญูหีติ

หนฺท มยํ ธมฺมาภิคีตึ กโรมเส

สฺวากฺขาตตาทิคุณโยควเสน เสยฺโย
โย มคฺคปากปริยตฺติวิโมกฺขเภโท
ธมฺโม กุโลกปตนา ตทธาริธารี
วนฺทามหํ ตมหรํ วรธมฺมเมตํ

ธมฺโม โย สพฺพปาณีนํ สรณํ เขมมุตฺตมํ
ทุติยานุสฺสติฏฺฐานํ วนฺทามิ ตํ สิเรนหํ
ธมฺมสฺสาหสฺมิ ทาโส ว ธมฺโม เม สามิกิสฺสโร
ธมฺโม ทุกฺขสฺส ฆาตา จ วิธาตา จ หิตสฺส เม
ธมฺมสฺสาหํ นิยฺยาเทมิ สรีรญฺชีวิตญฺจิทํ
วนฺทนฺโตหํ จริสฺสามิ ธมฺมสฺเสว สุธมฺมตํ
นตฺถิ เม สรณํ อญฺญํ ธมฺโม เม สรณํ วรํ
เอเตน สจฺจวชฺเชน วฑฺเฒยฺยํ สตฺถุ สาสเน
ธมฺมํ เม วนฺทมาเนน ยํ ปุญฺญํ ปสุตํ อิธ
สพฺเพปิ อนฺตรายา เม มาเหสุํ ตสฺส เตชสา

กราบลงหนหนึ่ง หมอบอยู่กล่าวว่า

กาเยน วาจาย ว เจตสา วา
ธมฺเม กุกมฺมํ ปกตํ มยา ยํ
ธมฺโม ปฏิคฺคณฺหตุ อจฺจยนฺตํ
กาลนฺตเร สํวริตุํ ว ธมฺเม

หนฺท มยํ สงฺฆานุสฺสตินยํ กโรมเส
สุปฏิปนฺโน ภควโต สาวกสงฺโฆ อุชุปฏิปนฺโน

ภควโต สาวกสงฺโฆ ญายปฏิปนฺโน ภควโต สาวกสงฺโฆ สามีจิปฏิปนฺโน ภควโต สาวกสงฺโฆ ยทิทํ จตฺตาริ ปุริสยุคานิ อฏฺฐ ปุริสปุคฺคลา เอส ภควโต สาวกสงฺโฆ อาหุเนยฺโย ปาหุเนยฺโย ทกฺขิเณยฺโย อญฺชลิกรณีโย อนุตฺตรํ ปุญฺญกฺเขตฺตํ โลกสฺสาติ

หนฺท มยํ สงฺฆาภิคีตึ กโรมเส
สทฺธมฺมโช สุปฏิปตฺติคุณาภิยุตฺโต
โยฏฺฐพฺพิโธ อริยปุคฺคลสงฺฆเสฏฺโจ
สีลาทิธมฺมปวรา สยกายจิตฺโต
วนฺทามหํ ตมริยาน คณํ สุสุทฺธํ

สงฺโฆ โย สพฺพปาณีนํ สรณํ เขมมุตฺตมํ
ตติยานุสฺสติฏฺฐานํ วนฺทามิ ตํ สิเรนหํ
สงฺฆสฺสาหสฺมิ ทาโส ว สงฺโฆ เม สามิกิสฺสโร
สงฺโฆ ทุกฺขสฺส ฆาตา จ วิธาตา จ หิตสฺส เม
สงฺฆสฺสาหํ นิยฺยาเทมิ สรีรญฺชีวิตญฺจิทํ
วนฺทนฺโตหํ จริสฺสามิ สงฺฆสฺโสปฏิปนฺนตํ
นตฺถิ เม สรณํ อญฺญํ สงฺโฆ เม สรณํ วรํ

เอเตน สจฺจวชฺเชน วฑฺเฒยฺยํ สตฺถุ สาสเน
สงฺฆํ เม วนฺทมาเนน ยํ ปุญฺญํ ปสุตํ อิธ
สพฺเพปิ อนฺตรายา เม มาเหสุํ ตสฺส เตชสา

กราบลงหนหนึ่ง หมอบอยู่กล่าวว่า

กาเยน วาจาย ว เจตสา วา
สงฺเฆ กุกมฺมํ ปกตํ มยา ยํ
สงฺโฆ ปฏิคฺคณฺหตุ อจฺจยนฺตํ
กาลนฺตเร สํวริตุํ ว สงฺเฆ

กรวดน้ำตอนเช้าด้วยบท

สพฺพปตฺติทานคาถา

ปุญฺญสฺสิทานิ กตสฺส ยานญฺญานิ กตานิ เม
เตสญฺจ ภาคิโน โหนฺตุ สตฺตานนฺตาปฺปมาณกา

สัตว์ทั้งหลายไม่มีที่สิ้นสุด ไม่มีประมาณ จงมีส่วนแห่งบุญที่ข้าพเจ้าได้ทำในบัดนี้ และแห่งบุญอื่นที่ได้ทำไว้ก่อนแล้ว

เย ปิยา คุณวนฺตา จ　　มยฺหํ มาตาปิตาทโย
ทิฏฺจ เม จาปยทิฏฺฐา วา　　อญฺเญ มชฺฌตฺตเวริโน
คือจะเป็นสัตว์เท่าใด ซึ่งเป็นที่รักใคร่ และมีบุญคุณ เช่นมารดาบิดาของข้าพเจ้าเป็นต้น ก็ดี ที่ข้าพเจ้าเห็นแล้ว หรือไม่ได้เห็นก็ดี สัตว์เหล่าอื่นที่เป็นกลาง ๆ หรือเป็นคู่เวรกัน ก็ดี

สตฺตา ติฏฺจนฺตุ โลกสฺมึ　　เตภุมฺมา จตุโยนิกา
ปญฺเจกจตุโวการา　　สํสรนฺตา ภวาภเว
สัตว์ทั้งหลายตั้งอยู่ในโลก อยู่ในภูมิทั้งสาม อยู่ในกำเนิดทั้งสี่ มีขันห้าขันธ์ มีขันธ์ขันธ์เดียว มีขันธ์สี่ขันธ์ กำลังท่องเที่ยวอยู่ในภพน้อยภพใหญ่ ก็ดี

ญาตํ เย ปตฺติทานมฺเม　　อนุโมทนฺตุ เต สยํ
เย จิมํ นปฺปชานนฺติ　　เทวา เตสํ นิเวทยุํ
สัตว์เหล่าใด รู้ส่วนบุญที่ข้าพเจ้าแผ่ให้แล้ว สัตว์เหล่านั้น จงอนุโมทนาเองเถิด ส่วนสัตว์เหล่าใด ยังไม่รู้ส่วนบุญนี้ ขอเทวดาทั้งหลายจงบอกสัตว์เหล่านั้น ให้รู้

มยา ทินฺนานปุญฺญานํ อนุโมทนเหตุนา
สพฺเพ สตฺตา สทา โหนฺตุ อเวรา สุขชีวิโน
เขมปฺปทญฺจ ปปฺโปนฺตุ เตสาสา สิชฺฌตํ สุภา

เพราะเหตุที่ได้อนุโมทนาส่วนบุญ ที่ข้าพเจ้าแผ่ให้แล้ว สัตว์ทั้งหลายทั้งปวง จงเป็นผู้ไม่มีเวร อยู่เป็นสุขทุกเมื่อ จนถึงบทอันเกษม กล่าวคือ พระนิพพาน ความปรารถนาที่ดีงามของสัตว์เหล่านั้น จงสำเร็จ เถิด

คำอาราธนาศีล ๕ ศีล ๘

มยํ ภนฺเต (วิสุํ วิสุํ รกฺขณตฺถาย) ติสรเณน สห ปญฺจ สีลานิ ยาจาม

ทุติยมฺปิ มยํ ภนฺเต (วิสุํ วิสุํ รกฺขณตฺถาย) ติสรเณน สห ปญฺจ สีลานิ ยาจาม

ตติยมฺปิ มยํ ภนฺเต (วิสุํ วิสุํ รกฺขณตฺถาย) ติสรเณน สห ปญฺจ สีลานิ ยาจาม

(ศีล ๘ เปลี่ยน ปญฺจ เป็น อฏฺฐ)

คำอาราธนาพระปริตร

วิปตฺติปฏิพาหาย สพฺพสมฺปตฺติ สิทฺธิยา
สพฺพทุกฺขวินาสาย ปริตฺตํ พฺรูถ มงฺคลํ
วิปตฺติปฏิพาหาย สพฺพสมฺปตฺติ สิทฺธิยา
สพฺพภยวินาสาย ปริตฺตํ พฺรูถ มงฺคลํ
วิปตฺติปฏิพาหาย สพฺพสมฺปตฺติ สิทฺธิยา
สพฺพโรควินาสาย ปริตฺตํ พฺรูถ มงฺคลํ

คำอาราธนาธรรม (พระเทศน์)

พฺรหฺมา จ โลกาธิปตี สหมฺปติ กตฺอญฺชลี อนธิวรํ อยาจถ สนฺตีธ สตฺตาปฺปรชกฺขชาติกา เทเสตุ ธมฺมํ อนุกมฺปิมํ ปชํ

พระคาถาชินบัญชรสูตร์

ชินสรากตา พุทฺธา　　เชตฺวา มารํ สฺวาหนํ
จตุสจฺจาสภํ รสํ　　เย ปิวึสุ นราสภา
ตณฺหงฺกราทโย พุทฺธา　　อฏฺฐสีวติ นายกา
สพฺเพ ปติฏฺฐิโต มยฺหํ　　มตฺถเก เต มนุสฺสรา
สีเส ปติฏฺฐิโต มยฺหํ　　พุทฺโธ ธมฺโม ทฺวิโลจเน
สงฺโฆ ปติฏฺฐิโต มยฺหํ　　อุเร สพฺพคุณากโร
หทเย อนุรุทฺโธ จ　　สาริปุตฺโต จ ทกฺขิเณ
โกณฺฑญฺโญ ปิฏฺฐิภาคสฺมึ　　โมคฺคลฺลาโน จ วามเก
ทกฺขิเณ สวเน มยฺหํ　　อาสุํ อานนฺทราหุลา
กสฺสโป จ มหานาโม　　อาภาสุํ วามโสตเก
เกสนฺเต ปิฏฺฐิภาคสฺมึ　　สุริโยว ปภงฺกโร
นิสินฺโน สิริสมฺปนฺโน　　โสภิโต มุนิปุงฺคโล
กุมารกสฺสโป เถโร　　มเหสี จิตฺตวาทโก
โส มยฺหํ วทเน นิจฺจํ　　ปติฏฺฐาสิ คุณากโร
ปุณฺโณ องฺคุลิมาโล จ　　อุปาลินนฺทสีวลี

เถรา ปญฺจ อิเม ชาตา นลาเต ติลกา มม
เสสาสีติ มหาเถรา ชิตวนฺโต ชิโนรสา
ชวนฺตา สีลเตเชน องฺคมงฺเคสุ สณฺฐิตา
รตนํ ปุรโต อาสิ ทกฺขิเณ เมตฺตสุตฺตกํ
ธชคฺคํ ปจฺฉโต อาสิ วาเม องฺคุลิมาลกํ
ขนฺธโมรปริตฺตญฺจ อาฏานาฏิยสุตฺตกํ
อากาเส ฉทนํ อาสิ เสสา ปาการลงฺกตํ
ชินา นานาวรสํยุตฺตา สตฺตาปาการลงฺกตา
วาตาปิตฺตาทิสญฺชาตา พาหิรชฺฌตฺตุปทฺทวา
อเสสา วินฺญํ ยนฺตุ อนนฺตชินเตชสา
วสโต เม สกิจฺเจน สทา สมฺพุทฺธปญฺชเร
ชินปญฺชรมชฺเฌหิ วิหรนฺตํ มหีตเล
สทา ปาเลนฺตุ มํ สพฺเพ เต มหาปุริสาสภา
อิจฺเจวมนฺโต สุคุตฺโต สุรกฺโข ชินานุภาเวน
ชิตุปทฺทโว ธมฺมานุภาเวน ชิตาริสงฺโฆ สงฺฆานุภาเวน
ชิตนฺตริโย จรามิ สทฺธมฺมานุภาวปาลิโต
จรามิ ชินปญฺชเรติ ฯ

คำถาม คำตอบ เกี่ยวกับเรื่อง
การทำกรรมฐาน
โดยสังเขป

๑. ทำไม จึงต้องทำกรรมฐาน

๒. เพราะ "ตัวเรา" เจ็บป่วยอยู่ตลอดเวลาของชีวิตที่ผ่านมา (เราเรียนหนังสือกัน เราไปเที่ยวกัน ฯลฯ ทั้ง ๆ ที่เราป่วยอยู่ แต่ก็ไม่รู้ว่าตนเองเจ็บป่วย) ตราบเท่าที่ยังไม่หายป่วย ความสุขแท้จริงของชีวิต (มิใช่ความสุขจอมปลอม) ที่เราต่างปรารถนาไว้ สำหรับการดำรงชีพอย่างถาวรตลอดอายุของเรา ก็จะมีขึ้นไม่ได้

กรรมฐาน เป็นโอสถบำบัดโรคที่ตัวเราป่วยเจ็บอยู่ ให้เหือดหายได้ ดังนั้นจึงต้องทำกรรมฐาน เพื่อรวบรวมโอสถขนานนี้ นำมาไว้เป็นสมบัติ

๓. ที่กล่าวว่า "ตัวเรา" เจ็บป่วยอยู่นั้น คำว่า "ตัวเรา" หมายถึงอะไร ?

๔. "ตัวเรา" หมายถึง "จิตใจและร่างกาย" จิตใจเป็นนาย ร่างกายเป็นบ่าวที่รักอย่างสุดซึ้งของนาย จนกระทั่ง นายกับบ่าวรวมตัวเป็น "ปัจเจกชน" ประหนึ่งคน ๆ เดียวกัน

๕. เมื่อเป็นเช่นนั้น จิตใจและร่างกาย ที่รวมกันเป็น "ตัวเรา" นี้ "เจ็บป่วย" อยู่หรือ

๖. ถูกแล้ว แต่มีสาเหตุแห่งการเจ็บป่วยแตกต่างกันอยู่บ้าง กล่าวคือ จิตใจที่เป็นนายนั้นเจ็บป่วยโดยตรง แต่ร่างกายที่เป็นบ่าวเจ็บป่วยโดยอ้อม

๗. อย่างไร เรียกว่า ป่วยโดยตรง อย่างไรเป็นการป่วยโดยอ้อม

๘. จิตใจเจ็บป่วยโดยตรง เพราะ "เป็นโรคชนิดหนึ่ง" ส่วนร่างกายนั้นเจ็บป่วยโดยอ้อม เนื่องด้วยได้รับเชื้อโรคบางอย่างมาจากจิตใจ หรือพูดให้ง่ายขึ้นก็คือว่า เมื่อดวงใจเจ็บป่วยอยู่ ก็พาให้

ร่างกายอ่อนแอ พลอยได้รับผลอันเกิดจากใจเจ็บป่วยไปด้วย ทั้งนี้ เพราะใจกับกายอยู่บ้านเดียวกัน เมื่อผู้หนึ่งป่วยอยู่ อีกคนหนึ่งที่กินร่วมนอนร่วมอย่างสนิทสนม ก็ต้องพลอยติดเชื้อจากอีกคนหนึ่งไปบ้าง เป็นธรรมดา

๙. ที่กล่าวว่า จิตใจป่วยเป็นโรคชนิดหนึ่งนั้น คือโรคอะไร ?

๑๐. คือ โรคแห่ง "ความเข้าใจผิดพลาด ในเรื่องของชีวิตที่เกี่ยวกับ เพศ ภาวะ ฐานะ ฯลฯ อย่างลึกซึ้ง" และคิดเอาเองว่า "ตนมีความเข้าใจถูกต้อง" จึงได้กระทำการ คิด การพูด ออกไปตามที่ตนเข้าใจอยู่อย่างผิด ๆ นั้น

๑๑. เช่นตัวอย่างว่ากระไร ?

๑๒. เช่น ความเข้าใจผิดคิดว่า "ตัวเรา" นี้ เป็นเพศหญิงหรือเพศชายกันจริง ๆ ตัวเรามีภาวะความเป็นอยู่ดีหรือปานกลาง ตัวเรามีฐานะยากจนหรือมั่งคั่ง อะไรทำนองนี้

แต่โดยความจริงแล้ว เพศหญิงเพศชายไม่มี เราต่างมาสมมุติกันขึ้น เรือนร่างเป็นเพียงปรากฏการณ์ธรรมชาติ

ถึงแม้ภาวะความเป็นอยู่ก็ดี ฐานะยากจนหรือร่ำรวยก็ดี หาได้มีอยู่อย่างจริงจังตามที่เราคิดเรานิยมกัน อย่างเป็นจริงเป็นจังนั้นไม่

แต่เรื่องที่กล่าวมานี้ ปัญญาและจิตใจในขนาดอย่างเราท่าน หามองเห็นตามข้อเท็จจริงดังกล่าวนี้ไม่ ตราบเท่าที่ จิตใจและปัญญายังขาดเล็นส์ คือสมาธิและวิปัสสนา ที่จะเป็นตัวขยายชีวิตให้เห็นละเอียดเช่นนี้ได้

อย่างไรก็ดี ผลที่ปรากฏออกมาจากความเจ็บป่วย อันเนื่องด้วยดวงจิตมีความเข้าใจผิดในชีวิตนี้เกิดขึ้นเป็นหลายสถาน เช่น เหนี่ยวรั้งสมรรถนะของใจให้มีความจำเสื่อม ความแจ่มใสของใจเสื่อม ความฉลาดรู้สิ่งต่าง ๆ อย่างลึกซึ้งเสื่อม ความบังคับบัญชาใจของตัวได้เสื่อม นี่คือข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้นอยู่กับตัวเรา อย่างไรก็ตาม

ในฐานะที่ตัวเราอาศัยอยู่ในโลกของความจริง ก็ควรจะทราบสิ่งที่เป็นส่วนเกี่ยวเนื่องกับตัวเราเข้าไว้ด้วย

๑๓. คำว่า กรรมฐาน นี้ หมายความอย่างไร

๑๔. กรรมฐานหมายความว่า การฝึกฝนอารมณ์ของเราให้เป็นฐานที่ตั้งแห่งการงานอย่างเหมาะสม

๑๕. การทำกรรมฐาน นั้น คือทำกันอย่างไร

๑๖. คือการ

ทำ "สมาธิ" อย่างหนึ่ง (หรือทำสมถ ฝึกใจให้สงบ)

ทำ "วิปัสสนา" อย่างหนึ่ง (หรือการใช้ใจที่สงบด้วยอำนาจสมาธินั้น มองให้เห็นข้อเท็จจริงของชีวิตจิตใจตามความเป็นจริง เพื่อลบล้างสิ่งที่เคยเห็นมาอย่างผิด ๆ นั้นเสีย

๑๗. ทำสมาธิ นั้น คือการกระทำอย่างไร ?

๑๘. คือการฝึกใช้ "สติ" เข้าควบคุมใจให้แน่วแน่อยู่ในอารมณ์อันเดียวให้ได้

หรือความพยายามทำใจให้มีสติกำกับทุก ๆ ระยะของการทำกิจดำรงชีวิต เช่น ยืน เดิน นั่ง นอน เป็นต้น

(การฝึกทำสมาธินั้น มีปัญหาอยู่ว่า จะใช้อะไรอะไรเป็นอารมณ์หน่วงเหนี่ยวใจให้นิ่ง เพราะอารมณ์มีอยู่ไม่น้อยกว่า ๔๐ อย่าง เรื่องนี้ต้องพูดถึงในเวลาที่ปฏิบัติว่า อารมณ์อย่างไหนจะเหมาะสมแก่อัธยาศัยของใคร อนึ่งควรจะทราบไว้ด้วยว่า แบบอย่างแห่งการทำกรรมฐานนี้ มีอยู่หลายแบบ หลายอย่างเช่นเดียวกัน สุดแต่สำนักไหนจะนิยมทำกันอย่างไร)

๑๙. ดวงจิตของเรา ไร้ "สติ" กำกับกระนั้นหรือ

๒๐. ก็มิใช่เช่นนั้นเสียทีเดียว นอกจากคนบ้าคลั่งจัดจึงจะขาดสติอย่างหมดตัว ถ้าคนธรรมดา ย่อมมีสติกำกับ มากบ้าง น้อยบ้าง หากจะคิดเป็นตัวเลขแล้ว เมื่อใจบัญชากายวาจาให้ทำสิ่งใด ๆ ในจำนวน ๑๐๐ ครั้ง (เช่นให้พูด ให้เอื้อนอิริยาบท ให้ยืน เดิน นั่ง นอน) จะมีสติรู้กำกับ

อยู่ที่ใจ เพียงไม่ถึง ๑๐ ครั้ง แต่ขาดสติเสีย ๙๐ ครั้ง สำหรับบางคนก็อาจจะมีสติกำกับที่ใจเป็น ตัวเลขสูงกว่าที่กล่าวมานี้ แต่ถึงอย่างไร ผู้ที่ไม่เคยฝึกสมาธิ จะมีสติกำกับใจอย่างสูง ก็ไม่เกิน ๒๐ ส่วนร้อยของการกระทำ

เรียกว่า ดวงจิตมักจะส่งความนึก (วิตก แปลว่าความนึก) ไปกำกับการพูด การเคลื่อนไหวกายโดยพละการอยู่ตลอดเวลา จึงกระทำการไปด้วยความชินเจนบ้าง ความชำนาญบ้าง โดยปราศจากสติกำกับอยู่ด้วย ดังนั้น การทำสมาธิก็คือ การฝึกสติเข้าควบคุมใจให้มั่นคง ถ้าความถี่ของสติที่กำกับใจนี้มีอยู่มากเท่าไร สมาธิก็มีปริมาณสูงมากขึ้นเท่านั้น

๒๑. ตัว "สติ" นี้คืออะไร

๒๒. ตัวสติก็คือ ความรู้สึกตัว หรือความเฉียบแหลม (ปัญญา) ที่แล่นเคียงคู่ไปกับการกระทำกิจ (ทุกระยะ ทุกขณะจิต) เพื่อสำนึกให้ได้ว่า กำลังทำอะไรอยู่ ถ้าจะกล่าวให้ชัดลงไป สติก็คือตัว

ปัญญาประเภทที่ไม่อยู่นิ่ง คอยเคลื่อนไหวตรวจตราไปตามการกระทำ ถ้าสติเป็นตำรวจ ก็เป็นประเภทตำรวจที่ใช้รถวิ่งเป็นสายตรวจ ส่วนตัวปัญญาแท้ ๆ นั้น ก็คือความเฉียบแหลมประเภทไม่เคลื่อนที่ หรือตำรวจอยู่ประจำโรงพัก

๒๓. ถ้าจิตใจขาดสติกำกับ (คือมีสติน้อย มิใช่ไม่มีเสียเลย) จะมีสภาพอย่างไร ?

๒๔. ถ้าใจขาดสติกำกับ จิตใจก็จะตกอยู่ในสภาพดังที่เรียกกันว่า

ใจลอย (เหม่อ มีความวิตก คือนึกอะไรต่ออะไรเรื่อยเปื่อย ส่งเดช)
ใจล้น (ตื่นเต้น ลุกลี้ลุกลน)
ใจรวนเร (เปลี่ยนใจง่าย ไปตามอารมณ์)
ใจฟุ้งซ่าน ฯลฯ (คิดเพ้อง แล่นใบบนบก ฝันกลางวัน)

แต่ละอย่างล้วนเป็นอาการของใจที่ไร้คุณค่า เป็นอกัมมะนิยัง ไม่สมควรแก่การทำงานใด ๆ

๒๕. ทำวิปัสสนา นั้น คือการกระทำอย่างไร ?

๒๖. การกระทำวิปัสสนา ก็คือ การทำความรู้แจ้งเห็นจริงในนามรูปตามข้อเท็จจริง เพื่อโค่นรากเง่า ของความเข้าใจผิดในนามรูป ซึ่งเป็นมูลเหตุหรือต้นตอบ่อเกิดแห่งความเข้าใจผิด ในประเภทเบ็ญจพรรณต่าง ๆ ที่รุมล้อมรอบอยู่ในชีวิตของเรา ให้หมดไปเสีย ด้วยการดำเนินงานไปทีละขั้น ตามลำดับ

๒๗. รากเง่าของความเข้าใจผิดอันแท้จริงนั้น คือความเข้าใจผิดอย่างไร ?

๒๘. รากเง่าของความเข้าใจผิดอย่างแท้จริง ก็คือความสำคัญผิดคิดว่า ตัวเรา (อัตตา) นั้นมีจริง หรือไม่ก็ตัวเราเป็นธาตุแท้ (มิใช่สิ่งผสม) เป็นของมั่นคง มีจริง เป็นจริง แต่ตามข้อเท็จจริงแล้วตัวเรานั้นไม่มี (เพราะเป็น อนัตตา ไม่มีตัวตนจริง ๆ) ตัวเรามิใช่ธาตุแท้ เป็นเพียงปรากฏอยู่ได้ชั่วคราว เพราะอาศัยการผสมกันระหว่าง

◎ **นาม (๔ อย่าง) คือ:-**

๑. ความรู้สึก (เวทนา) สุข ทุกข์ เฉย
๒. ความกำหนดหมายอารมณ์ (สัญญา)
๓. ความนึกคิดปรุงแต่งให้เป็นเรื่องราวขึ้นมา (สังขาร) และ
๔. ความรู้จักว่าอะไรเป็นอะไรได้ (วิญญาณ) กับ

◎ **รูป (๒ อย่าง) คือ:-**

๑. มหาภูตรูป ๔ คือ ดิน—น้ำ—ลม—ไฟ
๒. อุปาทายรูป ๒๕ เช่น ประสาทที่เป็นสื่อเชื่อมโยงให้เราได้เห็น ได้ฟัง ฯลฯ สันตติ ความสืบเนื่องต่อกัน เช่นขนเก่าหลุดล่วงไปขนใหม่ขึ้นมาแทนที่

๒๙. อันวิสัยแห่งความรู้สึกนึกคิดของปุถุชน ชาวโลกที่เกี่ยวพันไปกับ นามและรูปนั้น มีข้อเท็จจริงอยู่อย่างไร ?

๓๐. มีข้อเท็จจริงอยู่อย่างนี้

เมื่อนาม (คือเวทนา สัญญา สังขาร วิญ-ญาณ) และรูป (คือมหาภูตรูป ๔ และอุปาทายรูป ๒๔) ประสมส่วนมาเป็นบุคคลขึ้นแล้ว ก็ถูก

ความโง่เขลา (อวิชา)

ความอยาก (ตัณหา) และ

ความยึดเกาะว่าเป็นจริง (อุปาทาน) เข้ายุแหย่ ก็เข้าใจว่า ตัวตนมีอย่างนั้นอย่างนี้จริง ๆ แล้วก็ลงมือกระทำ (กรรม) ไปตามเรื่องของความโง่เขลา เมื่อสร้างกรรมเข้าไว้แล้ว ก็เกิดปฏิกิริยาเป็นผลสท้อนตามมา (วิบาก—ผล) แล้วก็ทำกรรมต่อไปใหม่อีก หมุนเวียนกันอยู่อย่างนี้โดยปราศจากที่สิ้นสุด ดุจโลกหมุนอยู่ตลอดเวลา ฉะนั้น

๓๑. เมื่อสรุปความแล้ว กิจกรรมโดยตรงของวิปัสสนานี้ มีงานที่นักปฏิบัติจะต้องทำกันอย่างไร ?

๓๒. นักปฏิบัติมีกิจกรรม ที่จะต้องกระทำดังต่อไปนี้ หน้าที่ของผู้ปฏิบัติก็คือ ใช้จิตใจที่เคยฝึกให้เป็นสมาธิมาแล้วพอสมควร หรือฝึกมาเป็นอย่างดีแล้วนี้ ให้เป็นเสมือนหนึ่งเล็นส์ของกล้องเข้าส่องดูให้เห็น (วิปัสสนา=วิ+ปัสสนา; วิ=แจ้ง ปัสสนา=เห็น) นามกับรูป ที่ผสมผสานกันอยู่อย่างไร (คือ ผู้ปฏิบัติต้องกลายสภาพเป็นนักวิทยาศาสตร์ทางนามธรรม ไปโดยปริยาย) โดยใช้เล็นส์ คือสมาธิ ขยาย—แยก สิ่งที่ตนประสบออกเป็นธาตุนามธาตุรูป ว่าส่วนใดเป็นอะไร หรือคอยใช้สมาธิจ้องจับดูปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นอยู่ทุกขณะ เช่นได้ยินเสียง ก็ต้องถามว่าใครได้ยิน คำตอบครั้งแรกก็คือ ตัวเราได้ยิน ซึ่งเป็นคำตอบที่ผิด ความจริงนั้น นามต่างหากที่ได้ยิน และนามนั้นมีถึง ๔ ประเภท ควรจะเป็นนามประเภทไหนที่ได้ยินเสียง

เมื่อหัดดูตอนแรก จิตใจยังหยาบอยู่ ต่อไปก็ค่อยดูได้ละเอียดเข้า ถูกต้องเข้า ดูและรู้สึกไปตามที่ดูที่เห็นได้ทันท่วงทีกับสิ่งที่เกิดขึ้น

ฝึกดูและกระทำเช่นนี้ในเวลาเงียบสงัด ความจริงซึ่งเป็นคำตอบอันถูกต้อง ก็จะค่อย ๆ ปรากฏขึ้นมา เป็นการทำลาย อวิชา ความโง่เขลาดั้งเดิม ให้มีปริมาณลดน้อยลงไป ตามที่ตนรู้เห็นอย่างจริงใจเป็นการได้ลำดับขึ้นไปเรื่อย ๆ หรือสอบผ่านขั้นการรู้การเห็นอย่างชัดเจนขึ้นไปเรื่อย ๆ จนกว่าจะถึงจุดหมายปลายทาง คือการทำลายอวิชาลงได้โดยสิ้นเชิง

๓๓. ผลลัพธ์ ที่จะพึงได้ ในการทำวิปัสสนา เป็นอย่างไร ?

๓๔. ผลลัพธ์สุดยอดที่เป็นแก่นแท้ อันจะพึงได้รับในการบำเพ็ญวิปัสสนากรรมฐาน ก็คือ

ผู้ปฏิบัติจะได้รับสมบัติอย่างประเสริฐสุด คือญาณะ หรือสติปัญญาที่แจ่มใสและว่องไว สามารถเข้าใจความหมายของสิ่งที่ประสบ ตามความเป็นจริงได้อย่างลึกซึ้งและถูกต้อง

เมื่อได้ปฏิบัติมาจนถึงขั้นได้รับผลในแก่นแท้เช่นนี้แล้ว จิตใจที่เคยเสื่อมสภาพในแนวต่าง ๆ ดังกล่าวมาแล้วข้างต้นนั้น เช่นมีความจดจำเสื่อม ก็จะกลับกลายสภาพเป็น มีจิตใจสูงส่งด้วยสมรรถนะ โดยประการต่าง ๆ เช่นกลับมี ความจำดี มีการบังคับบัญชาจิตใจได้ง่าย รวมทั้งผลส่วนอื่น ๆ อีกมากมาย สุดที่จะพรรณาได้ทั่วถึง

๓๕. การงานทุกประเภทที่จัดอยู่ในชั้นดี ย่อมต้องมี "อุดมการ" ประจำอยู่ สำหรับเป็นคติเตือนใจให้เห็นคุณค่าแห่งความสำคัญของงานนั้น ๆ แล้วการบำเพ็ญตนเป็นนักปฏิบัติกรรมฐานเล่า ควรจะใช้อันใด เป็นอุดมการประจำใจ

๓๖. อุดมการ ชิ้นหนึ่งที่เห็นว่าเหมาะสมแก่นักปฏิบัติกรรมฐาน ก็คือข้อความดังต่อไปนี้

หลอมดวงจิตกับสมาธิเป็นเอกภาพ เพื่อเป็นพลังขับดันวิถีชีวิตให้พวยพุ่งขึ้นสู่

อวกาศ คือ วิปัสสนา ดินแดนแห่งอิสร-ภาพทางใจ ซึ่งมีรสชาติ บริสุทธิ์ สะอาด ใสสว่าง สงบเยือกเย็นสบาย อันเป็นสภาพไร้น้ำหนัก เพราะพ้นอำนาจการดึงดูดจาก กำหนัด ขัดเคือง เช่นชีวิตในบรรยากาศ

เรืองรอง

เขียนเมื่อ ๒๑ สิงหาคม ๒๕๑๒

สารบาญท้ายเล่ม

พิมพ์ที่โรงพิมพ์วิญญาณ 47/2 ถนนสามเสน
บางลำภู กรุงเทพมหานคร โทร. 822025
พร รัตนสุวรรณ ผู้พิมพ์ผู้โฆษณา 2519

ในยามลำบาก	จะเห็นใจมิตร
ในยามศึกมาประชิด	จะเห็นใจทหาร
ในเวลากู้ทรัพย์สาร	จะเห็นใจผู้ซื่อสัตย์
ในยามสมบัติพินาศ	จะเห็นใจภรรยา